

Lesbrief 21 – Geen gedachten, geen beelden

Jaar 2

Kim Nataraja

In de lesbrief van verleden week met betrekking tot de "eeuwige filosofie" (*) zagen we hoezeer het gaat om de ervaring van innerlijke stilte en verstilling die veroorzaakt wordt door een contemplatieve spirituele discipline zoals meditatie. Die ervaring leidt ons naar de ontdekking van onze religie en vormt bovendien de gemeenschappelijke kern in het hart van alle wijsheidstradities en religies.

Terwijl er op het gebied van de ervaring veel gemeenschappelijks is tussen religies, zijn er echter grote verschillen op het gebied van theorie en theologie die worden gevormd door de filters van de cultuur en de maatschappij waardoor wij deze ervaringen interpreteren. Desalniettemin is het in de wereld waarin we leven belangrijk om de waarheid in alle religies te respecteren en een interreligieuze dialoog aan te gaan – dit is een belangrijk aspect van de Wereldgemeenschap. Door het delen van de stilte in een contemplatieve discipline, met anderen en met alle geloven, ontstaat er een gemeenschappelijkheid en daarmee wederzijds respect en begrip.

Als we op het niveau van de ervaring, van de gedeelde stilte, zouden kunnen blijven, dan zou er geen conflict of gebrek aan begrip ontstaan. Maar we stappen zo makkelijk over van de ervaring naar de gedachte. Onze drijfveer om de innerlijke spirituele ervaring echt te begrijpen, spoort ons aan dit te vertalen in beelden en woorden; zo werkt ons bewustzijn nu eenmaal. In staat te zijn om dingen te benoemen, geeft ons een gevoel van veiligheid en controle, hoe denkbeeldig dat ook mag zijn. Maar we vergeten de beperkingen van ons rationele bewustzijn en de culturele en emotionele filters waardoor wij proberen de Goddelijke Werkelijkheid te bevatten; we vergeten dat alle gedachten en beelden – met name die over God - vervormen en beperken. In feite beschouwden de vroege Christenen het als heiligschennis om aan God een naam te geven.

Direct aan het begin van de christelijke mystieke traditie in de tweede eeuw ontmoeten we Clemens van Alexandrië, de eerste christelijke filosoof/theoloog die probeerde de mystieke ervaring en de relatie tussen de menselijke ziel en God onder woorden te brengen. Hij deed dit op een 'apofatische' manier, een 'ontkennende' manier: hij zei niet wat God was en hij zag God als een heilig mysterie dat voorbij gaat aan ons begrip. Hij probeerde bij de Goddelijke essentie te komen door te zeggen wat God niet was: "God is niet in de ruimte, maar boven zowel plaats en tijd en naam en gedachte. God is zonder beperkingen, zonder vorm, zonder naam. Hij is

anoniem". Hij bestaat gewoon. "Wat overblijft is de notie van zuiver zijn, dichterbij God dan dat kun je niet komen... Hij is onnoembaar, voorbij spraak, voorbij elk concept, voorbij elke gedachte." (Clemens van Alexandrië)

Hij meende dat we alleen de essentie van God kunnen leren kennen door alle hoedanigheden weg te laten die normaliter behoren bij een ding in de materiële wereld. In die tijd was er een prachtige gelijkenis in omloop: een beeldhouwer hakt stukjes weg uit een blok marmer totdat er een vorm tevoorschijn komt. Op dezelfde manier moeten wij ook stukjes weghakken van onze ideeën en concepten over God, onze gedachten, onze beelden, wanneer we verlangen om de goddelijke Werkelijkheid te ervaren totdat - door genade - Zijn essentiële aanwezigheid zichzelf onthult.

Dan treden we "een gemoedstoestand binnen waarin we God aanbidden in ontzag en in stilte en voor Hem staan met een heilige verwondering." (Clemens). Dit is de gemoedstoestand die ons helpt om tolerant te staan tegenover alle verschillende uitdrukkingen van de menselijke zoektocht naar zingeving.

() Titel van een boek van Aldous Huxley over spiritualiteit en mystiek*